

Politsei ja piirivalve seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

12. septembril 2018. aastal võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1240, millega luuakse Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteem (ETIAS) ning muudetakse määrusi (EL) nr 1077/2011, (EL) nr 515/2014, (EL) 2016/399, (EL) 2016/1624 ja (EL) 2017/2226 (ELT L 236, 19.9.2018, 1–71) (edaspidi *ETIAS-e määrus*).

ETIAS-e määrusega luuakse Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteem (edaspidi *ETIAS*) nende kolmandate riikide kodanike jaoks, kellelt ei nõuta välispiiri ületamiseks või lennujärgi transiidiks viisat, et oleks võimalik hinnata, kas nende viibimine liikmesriikide territooriumil kujutab endast julgeolekuohtu, ebaseadusliku sisserände ohtu või suurt epideemiaohtu. Sel eesmärgil on ETIAS-e määruses nähtud ette reisiluba ning reisiloa andmise või selle andmisest keeldumise tingimused ja kord.

ETIAS-e määruse artikli 1 lõike 2 järgi sätestatakse selles määruses tingimused, mille kohaselt võivad liikmesriikide määratud ametiasutused ja Europol teha otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis säilitatavates andmetes terroriaktide või muude nende pädevusalasse kuuluvate raskete kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks.

Kuigi ETIAS-e määrus on Euroopa Liidu otsekohalduv õigusakt, on mõnes küsimuses jäetud liikmesriikidele õigus selles sätestatud täpsustada. Politsei ja piirivalve seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga (edaspidi *eelnõu*) täpsustatakse:

- pädeva asutuse määramist ETIAS-e riiklikuks üksuseks;
- asutuste juurdepääsuõigusi ETIAS-e andmetele;
- riikliku keskse juurdepääsupunkti ülesandeid;
- õiguskaitse eesmärgil ETIAS-e andmetele juurdepääsu õigusi;
- ETIAS-es andmetega tutvumise, nende parandamise, täiendamise ja kustutamise ning nende töötlemise piiramisega seotud küsimusi;
- reisiloa andmisest keeldumise või selle kehtetuks tunnistamise või tühistamise otsuse vaidlustamise korda.

Samuti luuakse eelnõuga õiguslik alus migratsioonijärelevalve andmekogu asutamiseks. Eelnõu ja selle alusel kehtestatava migratsioonijärelevalve andmekogu põhimäärusega luuakse Politsei- ja Piirivalveametile (edaspidi *PPA*) võimalus juba olemasoleva õiguse alusel teostada riiklikku järelevalvet välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle, et rakendada loetletud õigusi senisest tõhusamalt.

Eelnõuga muudetakse politsei ja piirivalve seaduses (edaspidi *PPVS*) piirikontrolli andmekogu ja politsei taktikalise juhtimise andmekogu regulatsiooni. Muudatustega tuuakse seaduse tasemele isikuandmete säilitamise maksimaalne tähtaeg, mis on siseministri 20. detsembri 2007. aasta määruse nr 83 „Piirikontrolli andmekogu põhimäärus“ § 18 lõike 1 kohaselt kümme aastat ja siseministri 25. septembri 2018. aasta määruse nr 22 „Politsei taktikalise juhtimise andmekogu põhimäärus“ § 10 kohaselt kuni kümme aastat.

Eelnõuga muudetakse väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust (edaspidi *VSS*) ning täpsustatakse välismaalase lahkumiskohustuse ja sissesõidukeelu kohaldamise territoriaalses

ulatust, hõlmates ka nende Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumid, mis Schengeni õigustikku täielikult ei kohalda.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi õigusnõunikud Jarmo Liliu (jarmo.liliu@siseministeerium.ee) ja Maret Saanküll (maret.saankyll@siseministeerium.ee) ning nõunik Jana Laane (jana.laane@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja, välja arvatud rakendusaktide kavandid, on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeletoimetaja Heike Olmre (tel 612 5241, heike.olmre@siseministeerium.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõu ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu on seotud ETIAS-e määruse rakendamisega.

Väljatöötamiskavatsust enne eelnõu ei koostatud, sest eelnõus rakendatakse Euroopa Liidu õigust ja eelnõu aluseks oleva Euroopa Liidu õigusakti eelnõu menetlemisel on sisuliselt lähtutud väljatöötamiskavatsusele sätestatud nõuetest.

Migratsiooniärevat andmekogu regulatsiooni kohta ei koostatud väljatöötamiskavatsust, sest eelnõu seadusena rakendamisega ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju, kuna andmekogu luuakse juba seaduses sätestatud funktsiooni paremaks rakendamiseks.

Eelnõu toetab „Siseturvalisuse arengukavas 2020–2030“¹ kavandatud eesmärki, mille kohaselt tuleb suurendada piiri valvamise ja kaitsmise ning piirikontrolli kvaliteeti (vt alaeesmärgi „Kindel sisejulgeolek“ punkt 4.3.2).

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi:

- 1) PPVS avaldamismärkega RT I, 27.05.2022, 28;
- 2) kriminaalmenetluse seadustik (edaspidi *KrMS*) avaldamismärkega RT I, 29.04.2022, 4;
- 3) välismaalaste seadus (edaspidi *VMS*) avaldamismärkega RT I, 14.05.2022, 4;
- 4) VSS avaldamismärkega RT I, 08.06.2022, 23;
- 5) väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse, politsei ja piirivalve seaduse ning rüüpiiri seaduse muutmise seadus (Schengeni *acquis*’ sätete rakendamine tagasisaatmise valdkonnas) avaldamismärkega RT I, 08.06.2022, 3.

Selleks, et võtta eelnõu seadusena vastu, on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust, kuna *KrMS*-i kui kohtumenetluse seaduse muutmiseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 104 järgi vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu peamine eesmärk on võtta kasutusele ETIAS. Eesmärgi saavutamiseks tehakse riigisisises õiguses muudatused.

ETIAS-e määramises on nähtud viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanikele ette reisiluba, et oleks võimalik hinnata, kas nende viibimine liikmesriikide territooriumil ei kujuta

¹ Siseministeerium. [Siseturvalisuse arengukava 2020–2030](#).

ega hakka kujutama endast julgeolekuohtu, ebaseadusliku sisserände ohtu või suurt epideemiaohtu. Seega on reisiluba otsus, mille kohaselt ei ole faktilisi tõendeid ega piisavat alust järeldada, et isiku viibimine liikmesriikide territooriumil kujutab endast sellist ohtu. Kuna selline reisiluba erineb oma olemuselt viisast, ei eelda see rohkem teavet ega koorma taotlejaid rohkem kui viisa taotlemine. Kehtiv reisiluba on liikmesriikide territooriumile sisenemise uus eeltingimus. Ainult reisiluba ei anna siiski automaatselt sisenemise õigust.

ETIAS on automatiseeritud süsteem, mille põhieesmärk on teha kindlaks kõik Schengeni alale siseneda sooviva viisanõudest vabastatud reisijaga seotud julgeoleku-, sisserände- ja rahvaterviseohud enne reisija saabumist välispiirile. Reisiloo olemasolu on viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodaniku jaoks üks Schengeni alale sisenemise tingimustest ja selle puudumine on sisenemiskeelu kohaldamise alus välispiiril.

Reisiluba on viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodanikule vajalik sisenemiseks nii õhu-, mere- kui ka maismaapiiri kaudu.

Enne välispiiri ületamist antud reisiluba annab reisijale teavet selle kohta, et tema kohta tehtud ohuhinnangu põhjal võib eeldada, et ta on Schengeni alale sisenemiseks sobilik. Samas ei taga kehtiva reisiloo olemasolu Schengeni alale sisenemist, kuna lõpliku otsuse Schengeni alale sisenemise võimaldamise kohta teeb piirivalve välispiiril pärast Schengeni piirieskirjades² sätestatud sisenemistingimuste kontrollimist.

Viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodaniku taotlust, mis esitatakse veebilehe või mobiilirakenduse kaudu, kontrollitakse automatiseeritult Euroopa Liidu infosüsteemides, ETIAS-e spetsiaalses jälgimisnimekirjas ja kindlaks määratud taustakontrollireeglite alusel (riskiprofiilide alusel). ETIAS võimaldab teha kindlaks, kas esineb reisiloo väljastamist takistavaid asjaolusid. Kui need puuduvad, antakse reisiluba automaatselt, kui aga neid esineb, suunatakse taotlus riiklikule üksusele lisakontrolli.

ETIAS-e eesmärgid on:

- panustada kõrgetasemelise turvalisuse tagamisele, võimaldades eelhinnata reisiloo taotlejaga seotud turvariske enne tema saabumist välispiiri piiripunkti;
- toetada riskide hindamise kaudu ebaseadusliku sisserände ennetamist enne taotleja saabumist välispiiri piiripunkti;
- panustada riskihindamise kaudu rahvatervise kaitsmisele enne taotleja saabumist välispiiri piiripunkti;
- suurendada piirikontrolli tõhusust;
- vähendada välispiiril kohaldatavate sisenemiskeeldude hulka;
- toetada Schengeni infosüsteemi eesmärke, mis on seotud tagaotsitavate, teadmata kadunud või kinnipidamisele või väljaandmisele kuuluvate isikutega;
- aidata ennetada, avastada ja uurida terrorismi ja muud rasket kuritegevust.

ETIAS-t soovitakse Euroopas rakendada alates 2023. aasta novembrist ja selleks on vaja võtta vastu muudatused, et tagada riigisisene valmisolek ETIAS-e kasutusele võtmiseks.

Eelnõuga luuakse õiguslik alus migratsioonijärelevalve andmekogu asutamiseks. Eelnõu ja selle alusel kehtestatava migratsioonijärelevalve andmekogu põhimäärusega luuakse PPA-le võimalus juba olemasoleva õiguse alusel teostada riiklikku järelevalvet välismaalase Eestis

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieskirjad). – [ELT L 77, 23.3.2016, lk 1–52](#).

ajutise viibimise, Eestis elamise ja töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle, et rakendada loetletud õigusi senisest tõhusamalt.

Migratsioonijärelevalvet teostab PPA, kelle eesmärk on tagada, et välismaalased täidavad neile VMS-iga seatud tingimusi Eestis viibimiseks, töötamiseks, õppimiseks, pereelu elamiseks jms. PPA eesmärk on ennetada ja tõkestada ebaseaduslikku riigis viibimist ja töötamist ning tagada, et välismaalased kasutavad neile antud viibimisõigust eesmärgipäraselt. Praegu teostab PPA piiratud tööjõu tingimustes välismaalaste üle järelevalvet Exceli tabelite põhjal, mis ei ole otstarbekas. Migratsioonijärelevalve andmekogu loomise eesmärk on anda PPA-le kui riikliku järelevalve teostajale pidev ajakohane teadlikkus ning seeläbi kiirem reageerimisvõimekus viibimisaluse tingimustele ja eesmärgile mittevastavate välismaalaste tuvastamiseks.

Eelnõuga muudetakse PPVS-is piirikontrolli andmekogu ja politsei taktikalise juhtimise andmekogu regulatsiooni. Muudatustega tuuakse seaduse tasemele isikuandmete säilitamise maksimaalne tähtaeg, mis on siseministri 20. detsembri 2007. aasta määruse nr 83 „Piirikontrolli andmekogu põhimäärus“ § 18 lõike 1 kohaselt kümme aastat ja siseministri 25. septembri 2018. aasta määruse nr 22 „Politsei taktikalise juhtimise andmekogu põhimäärus“ § 10 kohaselt kuni kümme aastat.

Eelnõuga muudetakse VSS-i ning täpsustatakse välismaalase lahkumiskohustuse ja sissesõidukeelu kohaldamise territoriaalset ulatust, hõlmates ka nende Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumid, mis Schengeni õigustikku täielikult ei kohalda.

Schengeni infosüsteemi kasutavad nii Schengeni konventsiooni liikmesriigid kui ka need Euroopa Liidu liikmesriigid, kes veel Schengeni õigustikku täielikult ei rakenda, st Bulgaaria, Horvaatia ja Rumeenia. Samas puudub Schengeni infosüsteemile juurdepääs Euroopa Liidu liikmesriikidest Küprosel ja Iirimaa. Schengeni hindamistel on Euroopa Komisjon juhtinud liikmesriikide tähelepanu sellele, et tagasisaatmisdirektiivi³ reguleerimisala puudutab nii Schengeni konventsiooni kui ka Euroopa Liidu liikmesriikide territooriume.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist ja sellega muudetakse PPVS-i, KrMS-i, VMS-i ja VSS-i. Paragrahvis 6 sätestatakse seaduse jõustumine.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse PPVS-i.

Paragrahvi 7⁶² lõikes 1 sätestatakse, et PPA on ETIAS-e riiklik üksus. ETIAS-e määruse artiklis 2 on sätestatud määruse kohaldamisala. ETIAS-t kohaldatakse viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanike suhtes ning Euroopa Liidu kodanike pereliikmete ja vaba liikumise õigust kasutavate kolmandate riikide kodanike pereliikmete suhtes, kui neil ei ole elamisluba. ETIAS koosneb ETIAS-e infosüsteemist, ETIAS-e keskkususest ja ETIAS-e riiklikest üksustest. ETIAS-e määruse artikli 8 lõike 1 kohaselt määrab iga liikmesriik pädeva asutuse ETIAS-e riiklikuks üksuseks. Sama artikli lõike 2 punkti a kohaselt on ETIAS-e riiklikul üksusel muu hulgas ülesanne vaadata läbi reisiloataotlus ja teha selle kohta otsus, kui taotluse automaatne menetlemine on andnud päringutabamuse ning ETIAS-e keskkususe on alustanud taotluse menetlemist mitteautomaatselt. ETIAS-e määruse artikli 13 lõike 1 kohaselt on juurdepääs ETIAS-e infosüsteemile ainult ETIAS-e keskkususe ja ETIAS-e riiklike üksuste

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel. – [ELT L 348, 24.12.2008, lk 98–106.](#)

nõuetekohaselt volitatud töötajatel. Seetõttu sätestatakse eelnõuga PPVS-is pädev riiklik üksus, kes on PPA.

Reisiloataotlusi töödeldakse üldjuhul automatiseeritult. ETIAS-e kesksüsteem võrdleb täisautomatiseeritult mõne minutiga taotleja esitatud andmeid Euroopa Liidu infosüsteemide andmete ja ETIAS-e jälgimisnimekirjaga, võttes arvesse ETIAS-e selgelt kindlaks määratud taustakontrollireegleid. Kui automatiseeritud protsessis ei avastatud ühtki päringutabamust või elementi, mis nõuaks lisaanalüüsi, väljastatakse reisiluba automaatselt ja taotlejat teavitatakse sellest e-posti teel. Hinnangute kohaselt antakse selline positiivne vastus enamiku taotluste puhul – eeldatavasti üle 95%-l juhtudest – ja see edastatakse taotlejale mõne minuti jooksul pärast lõivu tasumist.

Kui automatiseeritud protsessis tehakse kindlaks mõni päringutabamus või element, mis vajab lisaanalüüsi, hindavad taotlust käsitsi edasi ETIAS-e kesksüsteem ja ETIAS-e riiklik üksus. Kui automatiseeritud kontrollimisel saadakse päringutabamus mõnes infosüsteemis või ETIAS-e jälgimisnimekirjas, tehakse kindlaks konkreetset ohunäitajad või esineb ebakindlus taotleja isiku suhtes, töödeldakse taotlust ETIAS-e kesksüsteemis. ETIAS-e kesksüsteem kontrollib taotlust, et kõrvaldada mis tahes ebaselgus taotleja isiku suhtes, kasutades automatiseeritud protsessis saadud teavet. Kui ETIAS-e kesksüsteemi automatiseeritud protsessis saadakse (kinnitatud) päringutabamus ükskõik millises kasutatud andmebaasis või ETIAS-e jälgimisnimekirjas ja/või esineb märke sellest, et taotleja vastab taustakontrollireeglitele, edastatakse taotlus selle liikmesriigi ETIAS-e riiklikule üksusele, mille taotleja on taotlemisel märkinud riigina, kuhu ta kavatses esimesena siseneda.

Riiklik üksus peab taotlust hindama ja taotlejat tehtud negatiivsest või positiivsest otsusest teavitama hiljemalt 72 tundi pärast taotluse menetluse võtmist. ETIAS-e riikliku üksuse ülesanne on hinnata ebaseadusliku rände, julgeoleku- või rahvaterviseohtusid ning otsustada, kas anda reisiluba välja või selle väljaandmisest keelduda. Kui teave, mille taotleja on taotluses esitanud, ei võimalda ETIAS-e riiklikul üksusel otsustada, kas anda reisiluba välja või selle väljaandmisest keelduda, võib asjaomane üksus paluda taotlejalt rohkem teavet ja/või dokumente. Seda tehakse e-posti teel, märkides selgelt, millised puuduvad andmed ja/või dokumendid tuleb esitada. See teave tuleb taotlejal esitada seitsme tööpäeva jooksul. ETIAS-e riiklik üksus peab saadud lisateabe põhjal 72 tunni jooksul tegema reisiloataotluse kohta otsuse. Erandlikel asjaoludel võidakse taotlejale esitada e-posti teel kutse tulla oma elukohariigis asuvasse konsulaati vestlusele.

Paragrahvi 7⁶² lõigetes 2, 3 ja 4 määratakse asutused, kellel on juurdepääs ETIAS-e andmetele. ETIAS-e määruse artikli 13 kohaselt tuleb määrata pädevad asutused, kellel on juurdepääs ETIAS-e kesksüsteemile. PPA on ETIAS-e määruse artikli 13 lõigete 2 ja 4 tähenduses nii piirivalve- kui ka immigratsiooniasutus ning täidab kõiki ETIAS-e määruse ülesandeid. Maksu- ja Tolliamet (edaspidi *MTA*) on sama artikli lõikes 2 nimetatud piirivalveasutus. MTA ametnikud teostavad riigipiiri seaduse alusel piirikontrolli ja MTA on ETIAS-e määruse tähenduses piirivalveasutus. Kaitsepolitseiamet (edaspidi *KAPO*) on ETIAS-e määruse artikli 13 lõikes 4 nimetatud immigratsiooniasutus. KAPO määramisel pädeva asutusena on arvestatud talle VMS-i ja VSS-i alusel antud pädevust. Lisaks lühiajalise viibimise lõpetamise pädevusele on KAPO-l eelnimetatud seaduste alusel õigus teostada riiklikku järelevalvet välismaalase Eestis ajutise viibimise asjaolude üle, samuti õigus kohustada välismaalast riigist lahkuma. Seega peab KAPO-l olema juurdepääs artikli 13 lõike 4 alusel ETIAS-e kesksüsteemile selleks, et saada teavet liikmesriigi territooriumil viibiva reisija reisiloa oleku kohta.

Paragrahvis 7⁶³ sätestatakse ETIAS-e riikliku keskse juurdepääsupunkti ülesanded ja ETIAS-e andmetele õiguskaitse eesmärgil juurdepääsu taotlemine. ETIAS-e määruse artikli 50 lõike 1 kohaselt on riigisiseses õiguses vaja määrata ametiasutused, kellel on õigus taotleda luba teha terroriaktide või muude raskete kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes. Sama artikli lõike 2 kohaselt määrab iga liikmesriik keskse juurdepääsupunkti, kellel on juurdepääs ETIAS-e kesksüsteemile. Keskne juurdepääsupunkt kontrollib, kas on täidetud ETIAS-e määruse artiklis 52 sätestatud ETIAS-e kesksüsteemile juurdepääsu taotlemise tingimused, mille kohaselt saavad liikmesriikide määratud ametiasutused juurdepääsu ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetele.

Eelnõu kohaselt luuakse PPA koosseisu eraldi struktuuriüksusena ETIAS-e riiklik keskne juurdepääsupunkt, kelle ülesanne on kontrollida ETIAS-e määruse artikli 50 lõike 2 kohaselt, kas ETIAS-e määruse artiklis 50 sätestatud korras esitatud taotlus saada õiguskaitse eesmärgil juurdepääs ETIAS-e kesksüsteemile vastab ETIAS-e määruse artiklis 52 sätestatud tingimustele, mille kohaselt saavad liikmesriikide määratud ametiasutused juurdepääsu ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetele.

ETIAS-e määruse põhjenduse 40 järgi on ETIAS-e väljatöötamisel peetud oluliseks, et ETIAS peaks aitama ennetada, avastada ja uurida terroriakti ja muud rasket kuritegu. Võitluses terroriaktide ja muude raskete kuritegudega ning pidades silmas kuritegelike võrgustike üleilmastumist on hädavajalik, et määratud ametiasutustel, kes vastutavad terroriaktide ja muude raskete kuritegude tõkestamise, avastamise või uurimise eest, oleks oma ülesannete tõhusaks täitmiseks vajalik teave. Euroopa Komisjon on välja toonud, et viisainfosüsteemi andmetele juurdepääs sellisel eesmärgil on juba aidanud tõhusalt kaasa olulistele edusammudele inimkaubanduse, terrorismi või uimastikaubandusega seotud juhtumite uurimisel. Viisainfosüsteemis ei ole andmeid viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanike kohta.

ETIAS-e määruse põhjenduse 41 järgi on juurdepääs ETIAS-es sisalduvale teabele vajalik Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/541⁴ osutatud terroriaktide ning nõukogu raamotsuses 2002/584/JSK⁵ osutatud muude raskete kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks. Konkreetse uurimise raames ning tõendite ja teabe kogumiseks raske kuriteo toimepanemises kahtlustatava isiku või raske kuriteo ohvri kohta võivad määratud ametiasutused vajada juurdepääsu ETIAS-e andmetele. ETIAS-e andmed võivad olla ka vajalikud, et tuvastada terroriakti või muu raske kuriteo toimepanija isikut, eriti juhul, kui on vaja võtta kiireloomulisi meetmeid. Juurdepääs ETIAS-ile terroriakti või muu raske kuriteo tõkestamiseks, avastamiseks või uurimiseks kujutab endast sekkumist nende isikute põhiõigusse eraelu puutumatusse ja isikuandmete kaitsele, kelle isikuandmeid ETIAS-es töödeldakse. Seetõttu tuleks ETIAS-e andmeid säilitada ja teha need kättesaadavaks liikmesriikide määratud ametiasutustele üksnes ETIAS-e määruses sätestatud rangetel tingimustel. Sellega tagatakse, et ETIAS-es säilitatud andmeid töödeldakse ainult niivõrd, kui võrd see on rangelt vajalik terroriaktide ja muude raskete kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks kooskõlas Euroopa Kohtu praktikast, eelkõige Digital Rights Irelandi kohtuasjast⁶, tulenevate nõuetega.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK. – [ELT L 88, 31.3.2017, lk 6–21.](#)

⁵ Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta. – [EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1–20.](#)

⁶ Euroopa Kohtu suurkoja 8. aprilli 2014. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-293/12 ja C-594/12, Digital Rights Ireland Ltd jt, ECLI:EU:C:2014:238.

ETIAS-e määruse põhjenduse 46 kohaselt peaks süstemaatiliste otsingute välistamiseks ETIAS-e kesksüsteemis säilitatavaid andmeid töötlema ainult erijuhtudel ja kui see on vajalik terroriakti või muu raske kuriteo tõkestamiseks, avastamiseks või uurimiseks. Määratud ametiasutused ja Europol peaksid taotlema juurdepääsu ETIAS-ele üksnes juhul, kui neil on alust arvata, et selle abil saaksid nad teavet, mis aitab tõkestada, avastada või uurida terroriakti või muud rasket kuritegu.

ETIAS-e määruse artikli 50 lõikes 1 on nähtud ette, et liikmesriigid määravad ametiasutused, kellel on õigus taotleda luba teha terroriaktide või muude raskete kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes. Seetõttu sätestatakse eelnõuga, et PPA, Keskkonnaamet (edaspidi *KeA*), KAPO, MTA, prokuratuur ja Välisluureamet (edaspidi *VLA*) on määratud ametiasutused, kellel on õigus taotleda PPA koosseisus olevalt ETIAS-e riiklikult keskselt juurdepääsupunktilt luba teha terroriakti või muu raske kuriteo tõkestamiseks, avastamiseks või uurimiseks otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes ning saada juurdepääs ETIAS-e määruse artikli 52 lõikes 4 sätestatud andmetele.

Eelnõuga määratud asutustest on uurimisasutused oma pädevuse piires PPA, KAPO, MTA, VLA, prokuratuur ja KeA. KAPO ja VLA on julgeolekuasutused. Mõlema julgeolekuasutuse teabe kogumise ja töötlemise ülesanded ja tegevussuunad kannavad muu hulgas terrorismi ennetamise ja tõkestamise eesmärki ning neil peaks olema õigus taotleda luba teha terroriakti või muu raske kuriteo tõkestamiseks, avastamiseks või uurimiseks otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes. Muud rasked kuriteod hõlmavad ka riigivastaseid süütegusid, mis kuuluvad nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK artikli 2 lõikes 2 osutatud kategooriasse „sabotaaž“.

Eespool on märgitud, et ETIAS-e määruse kohaldamisel on raske kuritegu nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK artikli 2 lõikes 2 osutatud õigusrikkumine või sellega samaväärne õigusrikkumine, kui see on liikmesriigi õiguse kohaselt karistatav vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt kolm aastat. Nõukogu raamotsuses 2002/584/JSK loetletud õigusrikkumised on võetud Eesti õigusesse üle KrMS-i § 489⁶ lõikes 1 ja selles toodud teod on kriminaliseeritud ka Eesti õiguskorras. KrMS-i § 489⁶ lõikes 1 loetletud kuritegude ennetamine, avastamine või uurimine on eespool nimetatud asutuste ülesanne ja seetõttu on eelnõuga antud neile õigus taotleda luba teha otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes.

Paragrahvi 7⁶³ lõike 1 kohaselt kuulub ETIAS-e riiklik keskne juurdepääsupunkt PPA koosseisu ja sama paragrahvi lõike 2 järgi on PPA ka määratud asutus, kellel on õigus taotleda ETIAS-e riiklikult keskselt juurdepääsupunktilt luba teha otsinguid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes.

ETIAS-e määruse artikli 29 lõike 2 kohaselt võivad juhul, kui liikmesriigi õigus seda lubab, määratud asutus ja riiklik keskne juurdepääsupunkt kuuluda samasse organisatsiooni, kuid keskne juurdepääsupunkt peab oma ETIAS-e määrusest tulenevate ülesannete täitmisel tegutsema määratud asutusest täiesti sõltumatult. Keskne juurdepääsupunkt on määratud asutusest eraldiseisev ja ei saa sellelt juhiseid kontrollimise tulemuste kohta, vaid kontrollib sõltumatult.

PPVS-i kohaselt on PPA ülesanne muu hulgas korraldada piirihalduse ja migratsioonivaldkonna asju. Seega on otstarbekas, et PPA täidab riikliku keskse juurdepääsupunkti ülesandeid. Samuti on PPA ülesanne menetleda süütegusid, seega tuleb talle

anda õigus taotleda luba teha päringuid ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetes. Keskse juurdepääsupunkti sõltumatus tagatakse PPA töökorralduses. Keskne juurdepääsupunkt tegutseb oma ülesannete täitmisel sõltumatult PPA teistest ülesannetest. Keskse juurdepääsupunkti ametnikud asuvad eraldi struktuurüksuses ja sama juhtimise all ei ole uurimisfunktsiooni täitvaid menetlejaid. Ülesannete täitmise õiguspärasust kontrollitakse sisekontrollimeetmetega ning kõik tegevused ja päringud, mida keskse juurdepääsupunkti kaudu tehakse, logitakse. Määratud asutused saavad päringute tegemiseks juurdepääsu riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemile, kui on täidetud kõik ETIAS-e määruse artiklis 52 toodud alused. Keskne juurdepääsupunkt kontrollib, kas artiklis 52 sätestatud tingimused ETIAS-e kesksüsteemile juurdepääsu taotlemiseks on täidetud.

Paragrahvis 7⁶⁴ reguleeritakse ETIAS-e andmetega tutvumist, nende parandamist, täiendamist ja kustutamist ning nende töötlemise piiramist. Samuti sätestatakse otsuse vaidlustamise võimalused. ETIAS-e määruse põhjenduse 57 kohaselt tuleks kehtestada ranged ETIAS-e kesksüsteemile juurdepääsu reeglid koos vajalike kaitsemeetmetega. Samuti tuleks seoses isikuandmetega näha ette üksikisikute õigus oma andmetega tutvuda, neid parandada, piirata, täiendada ja kustutada ning õigus õiguskaitsele, eelkõige kohtulikule õiguskaitsele, ning avalike sõltumatute asutuste järelevalve andmete töötlemise üle.

ETIAS-e määruse artiklis 64 on reguleeritud kolmanda riigi kodaniku õigust oma isikuandmetega tutvuda, lasta neid parandada, täiendada ja kustutada ning nende töötlemist piirata. Artikli lõike 1 kohaselt võib kolmanda riigi kodanik esitada taotluse, mis on seotud isikuandmete kaitse üldmääruse⁷ artiklites 15–18 sätestatud õigustega. Selleks, et kasutada määruse (EÜ) nr 45/2001⁸ artiklitest 13–16 ja isikuandmete kaitse üldmääruse artiklitest 15–18 tulenevaid õigusi, on taotlejal õigus pöörduda ETIAS-e kesksüsteemi või taotluse eest vastutava ETIAS-e riikliku üksuse poole. Taotluse saanud üksus vaatab taotluse läbi ja vastab sellele nii kiiresti kui võimalik, kuid hiljemalt 30 päeva pärast.

Kui taotluse vastuses selgub, et ETIAS-e kesksüsteemis säilitatavad andmed on faktiliselt ebatäpsed või ebaseaduslikult registreeritud, parandab ETIAS-e kesksüsteem või vastutava liikmesriigi ETIAS-e riiklik üksus viivitamata need andmed või kustutab need ETIAS-e kesksüsteemist. Kui vastusena ETIAS-e määruse artikli 64 lõike 1 kohaselt esitatud taotlusele muudab ETIAS-e kesksüsteem või ETIAS-e riiklik üksus reisiluba selle kehtivusaja jooksul, korraldab ETIAS-e kesksüsteem artiklis 20 sätestatud automaatse menetlemise, et selgitada välja, kas muudetud taotlustoimik ei anna artikli 20 lõigete 2–5 kohaselt päringutabamust. Kui automaatse menetlemise tulemusel ei saada ühtegi päringutabamust, annab ETIAS-e kesksüsteem välja muudetud reisiluba, mille kehtivusaeg on sama kui algse loa puhul, ja teavitab sellest taotlejat. Kui automaatne menetlemine annab ühe või mitu päringutabamust, hindab vastutava liikmesriigi ETIAS-e riiklik üksus kooskõlas artikliga 26 julgeoleku-, ebaseadusliku sisserände või suurt epideemiaohtu ning otsustab, kas anda muudetud reisiluba, või kui reisiluba andmise tingimused ei ole enam täidetud, tunnistada reisiluba kehtetuks.

Kui ETIAS-e kesksüsteem või taotluse eest vastutava liikmesriigi ETIAS-e riiklik üksus ei nõustu väitega, et ETIAS-e kesksüsteemis säilitatavad andmed on faktiliselt ebatäpsed või ebaseaduslikult registreeritud, võtab ETIAS-e kesksüsteem või vastutava liikmesriigi ETIAS-e

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – [ELT L 119, 4.5.2016, lk 1–88](#).

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta. – [EÜT L 8, 12.1.2001, lk 1–22](#).

riiklik üksus vastu haldusotsuse, milles selgitatakse asjaomasele isikule viivitamata kirjalikult, miks ei kavatseta temaga seotud andmeid parandada või kustutada.

Otsuses antakse asjaomasele isikule ka teavet selle kohta, kuidas ta saab lõikes 2 osutatud taotluse kohta tehtud otsuse vaidlustada, ning asjakohasel juhul ka selle kohta, kuidas esitada hagi või kaebus pädevatele asutustele või kohtutele ja millist abi on isikul võimalik saada, sealhulgas pädevatelt riiklikelt järelevalveasutustelt.

Paragrahvi 7⁶⁴ lõikega 1 määratakse PPA asutuseks, kellele kolmanda riigi kodanik saab esitada taotluse teda puudutavate ETIAS-e andmetega tutvumiseks, nende parandamiseks, täiendamiseks ja kustutamiseks ning nende töötlemise piiramiseks. PPA vaatab taotluse läbi ETIAS-e määruse artiklis 64 sätestatud korras.

Eelnõuga nähakse ette võimalus esitada taotlus PPA-le, kuid see ei piira andmesubjekti õigust saada Andmekaitse Inspeksioonilt (edaspidi *AKI*) abi ja nõuandeid isikuandmete parandamise, täiendamise, kustutamise või nende töötlemise piiramise taotluse korral ETIAS-e määruse artikli 64 lõike 4 kohaselt või saada teavet õiguse kohta pöörduda kaebusega AKI poole, nagu on sätestatud isikuandmete kaitse üldmääruses või isikuandmete kaitse seaduses (edaspidi *IKS*). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 77 ja IKS-i § 28 lõike 1 järgi on andmesubjektil, kui ta leiab, et isikuandmete töötlemisel rikutakse tema õigusi, õigus pöörduda kaebusega AKI poole.

ETIAS-e määruse artikli 64 lõigetes 3 ja 4 on sätestatud, et kui ETIAS-e keskküsus või taotluse eest vastutava liikmesriigi ETIAS-e riiklik üksus ei nõustu väitega, et ETIAS-e kesksüsteemis säilitatavad andmed on faktiliselt ebatäpsed või ebaseaduslikult registreeritud, võtab ETIAS-e keskküsus või vastutava liikmesriigi ETIAS-e riiklik üksus vastu haldusotsuse, milles selgitatakse asjaomasele isikule viivitamata kirjalikult, miks ei kavatseta temaga seotud andmeid parandada või kustutada. Otsuses antakse asjaomasele isikule ka teavet selle kohta, kuidas ta saab sama artikli lõikes 2 osutatud taotluse kohta tehtud otsuse vaidlustada, ning asjakohasel juhul ka selle kohta, kuidas esitada hagi või kaebus pädevatele asutustele või kohtutele ja millist abi on isikul võimalik saada, sealhulgas pädevatelt riiklikelt järelevalveasutustelt.

Paragrahviga 7⁶⁴ tagatakse kolmanda riigi kodanikule õiguskaitsevahendid, mis on ETIAS-e määruses ette nähtud.

Eelnõu § 1 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks § 19 lõike 2 punkt 3, milles on nähtud ette, et piirikontrolli andmekogu andmete säilitamise tähtaeg määratakse andmekogu põhimääruses, ning **punktiga 3** sätestatakse andmete säilitamise tähtaja ülempiir seaduse tasemel ja antakse volitus kehtestada täpsem säilitamistähtaeg põhimääruses.

Andmete, sealhulgas isikuandmete säilitamise maksimaalne tähtaeg on sätestatud siseministri 20. detsembri 2007. aasta määruses nr 83 „Piirikontrolli andmekogu põhimäärus“ ja siseministri 25. septembri 2018. aasta määruses nr 22 „Politsei taktikalise juhtimise andmekogu põhimäärus“. Justiitsministeeriumi analüüsi kohaselt peab andmekogu isikuandmete säilitamise tähtaja sätestama seadusandja. Tähtaega võib määrusega täpsustada, sealhulgas lühendada, kui andmekogu asutavas seaduses on selleks volitus.⁹ Muudatusega tuuaksegi isikuandmete säilitamise maksimaalne tähtaeg, mis on eelnimetatud määruste kohaselt kümme aastat, seaduse tasemele. Mõlemas määruses tuuakse aga välja täpsemad tähtajad, sealhulgas lühemate tähtaegade erisused. Piirikontrolli andmekogul ja politsei taktikalise juhtimise

⁹ Mikiver, M. Justiitsministeeriumi 2021. aasta analüüs „Andmekogud ja isikuandmed: EV Põhiseadusest ja IKÜM-st tulenevad nõuded regulatsioonile“.

andmekogul ei ole arhiivi ehk andmeid säilitatakse kõige rohkem kümme aastat andmete andmekogusse kandmisest arvates. Tähtaja möödumisel andmed kustutatakse.

Eelnõu § 1 punktidega 4 ja 5 muudetakse andmete säilitamise tähtaega politsei taktikalise juhtimise andmekogus. Andmete säilitamise tähtaja muutmise põhjused on samad mis eelnõu § 1 punktides 2 ja 3.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse KrMS-i.

Õigus teha otsinguid ETIAS-e kesksüsteemi salvestatud andmetes selleks, et ennetada, avastada või uurida terroriakti või rasket kuritegu, sätestatakse KrMS-i § 126¹⁹ lõikes 1. Paragrahvi kohaselt võib menetleja taotleda ETIAS-e riiklikult keskselt juurdepääsupunktilt luba teha otsinguid ETIAS-es, kui see on vajalik kriminaalmenetluse eesmärgi saavutamiseks. Menetleja on PPVS-is määratud asutus, kellele on antud pädevus taotleda luba teha ETIAS-es päringuid. Lõikes 2 kitsendatakse töötlemise ulatust kuritegude nimekirjaga. ETIAS-e andmeid on lubatud töödelda üksnes KrMS-i § 126¹⁹ lõikes 2 loetletud kuritegude puhul, mille eest on võimalik määrata karistusena vangistus maksimumkestusega kolm aastat või enam.

ETIAS-e määruse artikli 3 lõike 1 punkti 15 järgi on terroriakt õigusrikkumine, mis vastab ühele direktiivis (EL) 2017/541 osutatud õigusrikkumistest või on sellega samaväärne, ning punkti 25 järgi on raske kuritegu õigusrikkumine, mis vastab ühele raamotsuse 2002/584/JSK artikli 2 lõikes 2 osutatud õigusrikkumistest või on sellega samaväärne, kui selle eest karistatakse liikmesriigi õiguses vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt kolm aastat.

Seega on ETIAS-e määruse kohaselt ETIAS-e andmete töötlemine lubatud üksnes KrMS-i § 489⁶ lõike 1 punktides 1–21 ja 23–32 nimetatud kuriteo puhul. Loetelust on jäetud välja KrMS-i § 489⁶ lõike 1 punkt 22, sest piraatkoopia ja võltsitud kauba valmistamise ning nendega kauplemise eest ei ole nähtud karistusseadustikus ette vähemalt kolme aasta pikkust vabadusekaotust.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse VMS-i.

Eelnõu § 3 punktiga 1 täiendatakse seaduse 2. peatüki 1. jagu 1¹. jaotisega, kus nähakse ette reisiluba regulatsioon. Reisiluba on ETIAS-e määruse kohaselt tehtud otsus, mis on nõutav selleks, et ETIAS-e määruse artikli 2 lõikes 1 osutatud kolmanda riigi kodanik vastaks Schengeni piireeskirjade artikli 6 lõike 1 punktis b sätestatud sisenemisnõuetele.

Kavandatava § 45² lõike 2 kohaselt peab välismaalasel VMS-i § 43 lõike 1 punktis 3 või 4 sätestatud seaduslikul alusel Eestisse saabumiseks olema sama paragrahvi lõikes 1 sätestatud kehtiv reisiluba. ETIAS on automatiseeritud süsteem, mille põhieesmärk on teha kindlaks kõik Schengeni alale siseneda sooviva viisanõudest vabastatud reisijaga seotud julgeoleku-, sisserände- ja rahvaterviseohud enne reisija saabumist välispiirile. Reisiluba olemasolu on viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodaniku jaoks üks Schengeni alale sisenemise tingimustest ja selle puudumine on sisenemiskeelu kohaldamise alus välispiiril. Reisiluba on viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodanikule vajalik sisenemiseks nii õhu-, mere- kui ka maismaapiiri kaudu.

Enne välispiiri ületamist antud reisiluba annab reisijale teavet selle kohta, et tema kohta tehtud ohuhinnangu põhjal võib eeldada, et ta on Schengeni alale sisenemiseks sobilik. Samas ei taga kehtiva reisiluba olemasolu Schengeni alale sisenemist, kuna lõpliku otsuse selle kohta teeb

piirivalve välispiiril pärast Schengeni piirieskirjades sätestatud sisenemistingimuste kontrollimist.

Viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodaniku taotlust, mis esitatakse veebilehe või mobiilirakenduse kaudu, kontrollitakse automatiseeritult Euroopa Liidu infosüsteemides, ETIAS-e spetsiaalses jälgimisnimekirjas ja kindlaks määratud taustakontrollireeglite alusel (riskiprofiilide alusel). ETIAS-e süsteem võimaldab teha kindlaks, kas esineb reisiloo väljastamist takistavaid asjaolusid, ja kui esineb, suunata taotluse käsitsi kontrolli.

Reisiluba ei anna õigust riiki sisenemiseks. ETIAS-e määruse põhjenduse 8 järgi on õigus saada reisiluba tingimuslik ja luba võidakse jätta andmata pereliikmele, kes kujutab ohtu avalikule korrale, avalikule julgeolekule või rahvatervisele vastavalt direktiivile 2004/38/EÜ¹⁰. Seda silmas pidades võib pereliikmelt nõuda, et ta esitaks oma isiku ja staatuse kindlakstegemiseks vajalikud isikuandmed ainult niivõrd, kui võrd seda on vaja temast lähtuda võiva julgeolekuo hu hindamiseks. Ka pereliikme reisiloo taotluse läbivaatamisel tuleks lähtuda üksnes julgeolekukaalutlustest, mitte rändeohust.

Paragrahvi 45² lõike 4 kohaselt on reisiloo menetleja PPA ning reisiluba antakse ETIAS-e määruse alusel. Eelnõuga PPVS-i lisatavas §-s 7⁶² on PPA määratud riiklikuks üksuseks, kelle ülesanne on menetleda reisiloo taotlusi.

ETIAS-e määruse artikli 37 lõike 3 kohaselt on taotlejal, kellele keelduti reisiluba andmast, õigus otsus edasi kaevata. Kaebus esitatakse taotluse kohta otsuse teinud liikmesriigis kooskõlas selle liikmesriigi õigusega. Eelnõuga VMS-i lisatavas §-s 45³ reguleeritakse reisiloo andmisest keeldumise või selle kehtetuks tunnistamise või tühistamise otsuse vaidlustamist. Reisiloo andmisest keeldumise või selle kehtetuks tunnistamise või tühistamise otsuse peale võib kümne päeva jooksul otsuse teatavaks tegemise päevast arvates esitada vaide PPA-le. Eelnõuga PPVS-i lisatavas §-s 7⁶⁴ on PPA määratud asutuseks, kes lahendab reisiloo otsuste peale esitatud vaideid. Vaide võib PPA-le esitada kümne päeva jooksul otsuse teatavaks tegemise päevast arvates. Kümne päeva on vaide esitamiseks piisav, kuna vaidlustamine ei ole keeruline ja vaide esitajale kehtestatakse vaide esitamiseks täpne vorm, kus ta saab esitada vajalikud andmed.

Eelnõuga VMS-i lisatava § 45³ lõikes 2 sätestatakse, et selle paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsuse peale võib esitada kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud alustel ja korras tingimusel, et isik on enne esitanud vaide PPA-le ja see on tagastatud, osaliselt rahuldatud või jäetud rahuldamata või tähtajaks lahendamata. Kohustuslik kohtueelne menetlus annab haldusorganile võimaluse vaadata oma otsus vaites esitatud argumentide pinnalt veel kord üle ja teha vajaduse korral uue otsuse. Samuti vähendab see kohtute koormust, sest nendeni ei jõua kaebused, millele on leidnud lahenduse haldusorgan haldusmenetluses.

Eelnõuga lisatakse VMS-i § 45³ lõige 3, milles nähakse ette, et reisiloo andmisest keeldumise või selle kehtetuks tunnistamise või tühistamise otsuse vaidlustamise avalduse vormi ning avalduses esitatavate andmete ja avaldusele lisatavate tõendite loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Arvestades, et reisiloo sihtrühm on kolmandate riikide kodanikud, on otstarbekas esitada vaide vorm, kust nähtuvad andmed, mis on vajalikud vaide esitamiseks.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ. – [ELT L 158, 30.4.2004, lk 77–123.](#)

Sellisel jõuab PPA-sse vähem vaideid, mis ei vasta nõuetele, ja väheneb eelduslikult puuduste kõrvaldamiseks kuluv ressurss.

Eelnõu § 3 punktiga 2 täiendatakse VMS-i 6. peatükki §-ga 297¹ ja kehtestatakse migratsioonijärelevalve andmekogu regulatsioon.

Eelnõuga VMS-i lisatava § 297¹ lõike 1 kohaselt asutab valdkonna eest vastutav minister migratsioonijärelevalve andmekogu, mille eesmärk on tagada avalik kord ja riiklik julgeolek välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle riikliku järelevalve teostamise kaudu. Andmekogu asutamise tulemusel on riiklik järelevalve edaspidi lihtsam, selgem, kiirem ja mõjusam.

2017.–2021. aasta rändestatistika ülevaate kohaselt on lühiajalise töötamise registreerimine viimaste aastate jooksul hüppeliselt kasvanud. Kui 2017. aastal registreeriti lühiajaline töötamine 7507 korral, siis 2021. aastal juba 32 894 korral, mis on üle nelja korra rohkem (vt tabel 1). 2020. aastal mõjutas lühiajalise töötamise registreerimist COVID-19 pandeemia ja sellest tingitud takistused piiriülesel liikumisel.

Tabel 1. Lühiajalise töötamise registreerimine aastatel 2017–2021 (allikas: PPA)

Aasta	2017	2018	2019	2020	2021
Registreerimine	7507	19 790	32 182	22 059	32 894

Märgatav tõusutendents on ka pikaajaliste ehk D-liiki viisade väljastamisel. Kui 2017. aastal väljastati kokku 7283 pikaajalist viisat, siis 2021. aastal väljastati neid üle kolme korra rohkem ehk 25 941. Sealjuures kasutavad pikaajalist viisat peamiselt välismaalased, kes tulevad Eestisse lühiajaliselt töötama, õppima või külastama siin elavaid sugulasi ja sõpru (vt tabel 2).

Tabel 2. Pikaajalised viisad reisi eesmärgi järgi aastatel 2017–2021 (allikas: PPA)

Reisi eesmärk	2017	2018	2019	2020	2021
Ametireis	53	60	13	3	1
Iduettevõtlusega tegelemine	68	95	168	83	72
Lühiajaline töötamine	0	0	17 962	14 186	20 652
Kaugtöö	0	0	0	36	152
Kultuur	11	6	0	0	0
Meditatsioonilised põhjused	4	6	3	11	20
Sport	8	25	3	0	0
Sugulaste või sõprade külastus	226	536	1336	1365	2088
Turism	16	35	1	1	0
Ärireis	4494	13 383	3664	317	479
Õpingud	1227	1539	1821	898	1532
Muu/puudub	1176	1070	942	582	945
Kokku	7283	16 755	25 913	17 482	25 941

Rändemaht on kasvanud ka esmaste tähtajaliste elamislubade poolest. Kui 2017. aastal väljastati kokku 3989 esmast tähtajalist elamisluba, siis 2021. aastal 6087. Esmaste tähtajaliste elamislubade arv on igal aastal suurenenud. 2020. aasta erandit saab seletada COVID-19 pandeemia ja sellest tingitud piirangutega.

Tabel 3. Esmased tähtajalised elamisload taotlemise põhjuse järgi aastatel 2017–2019 (allikas: PPA)

Taotlemise põhjus	2017	2018	2019	2020	2021
Ettevõtlus	53	87	134	111	106
Pereränne	1182	1659	2272	1958	2642
Püsivalt Eestisse elama asumine	28	14	12	11	8
Töötamine	1500	1849	2215	2089	2249
Välisleping	18	31	17	8	4
Õppimine	1208	1265	1330	532	1078
Kokku	3989	4905	5980	4709	6087

Arvestades rände olulisust Eesti majandusele ja üha kasvavat vajadust välistööjõu järele, on rändemahu suurenemisel oluline tagada tasakaal rände järelevalve, sisserändajate loimimise ja ebasoovitavate või rikkumisi toime pannud isikute tagasisaatmise võimekuse vahel. Ebaseadusliku sisserände ning viisade ja elamislubade väärkasutamise ennetamine, tõkestamine ja avastamine on üks aluspõhimõtte, mis aitab tagada avalikku korda, ohjeldada kuritegevust ja hoida julgeolekut.

Järelevalveametnikud teevad 1) järelkontrolli, kas välismaalane, kellel on riigis viibimiseks või elamiseks ja töötamiseks seaduslik alus, kasutab viibimisalust eesmärgipäraselt; 2) päringuid andmebaasidesse, et kontrollida viibimistingimuste täitmist; 3) kontrollkäike, et kontrollida välismaalase elukohta ja ettevõtte tegevust, ning 4) järelevalvet juriidilise isiku töötajate üle. On oluline tagada, et piiratud tööjõu ja -vahendite tingimustes oleks võimalik tagada sujuvam järelevalve, asendada käsitsi kontrollimisele ja andmesisestusele kuuluv aeg digiteerimise ja automaatpäringutega ning tagada seeläbi ajakohasem teadlikkus ja sihstatum reageerimisvõimekus. Kasvav rändemaht toob migratsioonijärelevalvele paratamatult kaasa ka suurema koormuse.

Olemasoleva võimekuse juures on migratsioonijärelevalve ametnikel keeruline rändega seotud rikkumisi õigel ajal tuvastada või ennetada. Ametnikel puudub infosüsteemipõhine abivahend, mille abil teha üksikpäringuid või päringuid mitme isiku kohta liidestatud süsteemidesse ning tulemuste põhjal filtreerida välja need Eestis viibivad isikud, kelle üle oleks vaja teostada järelevalvet ja rakendada lisakontrolli.

Et tagada järelevalve põhjalikkus, tuleb järelevalveametnikel järelevalvetoimingute käigus koguda andmeid erinevatest süsteemidest. Kuna andmed on killustatud ja puudub keskne rakendus, mille abil koguda teistest ametniku käsutuses andmekogudest ja infosüsteemidest vajalikke andmeid, kulub käsitsi päringute tegemiseks ja kontrolltoiminguteks vajaliku info kogumiseks ebamõistlikult pikk aeg. Praegu kasutavad järelevalveametnikud endiselt Exceli tabeleid. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutuselevõtt aitab oluliselt vähendada andmete käsitsi töötlemist ja sellele kuluvat aega. Andmekogu kasutamise korral on andmekvaliteet edaspidi parem ja õiged andmed leiab ühest andmekogust, kuhu on kogutud järelevalveks vajalik.

Lisaks eelloetletud tegevustele on migratsioonijärelevalve oluline osa ka riskiprofiilide koostamine ja analüüs. See võimaldab tuvastada ebaseaduslikke rändemustreid, riskirühmi, riskirühmi jm ning teha sihstatumaid kontrolltoiminguid. Praeguse PPA võimekuse juures on keeruline profile koostada ja analüüsida, sest olemasolevad vahendid ei võimalda automatiseeritud andmetöötlust. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutuselevõtt aitab lisaks riskiprofiilide loomisele ja analüüsimisele profile ka hallata: automatiseeritud päringud

liidestatud andmekogudesse ja infosüsteemidesse aitavad tuvastada neid välismaalasi, kelle suhtes võib olla vaja teha veel järelevalvetoiminguid.

Olulise osa migratsioonijärelevalve andmekogust moodustab ka võimekus hallata kontrollkäike. Olukorras, kus suurenenud nõudlus välistööjõu järele on toonud kaasa tööjõumaksudest kõrvalehoimise, näiteks kui ei deklareerita välismaalasest töötajale tehtud makseid, ja töötamise tingimuste rikkumisi, näiteks kui ei ole välismaalase töötamine nõuetekohaselt registreeritud, on füüsilised sihistatud kontrollkäigud oluline osa järelevalveametnike igapäevatööst. Migratsioonijärelevalve andmekogu võimaldab kontrollkäike paremini planeerida ja luua aruandeid, milles saab kajastada nii kontrollkäigul osalenud koostööpartnereid (MTA, Tööinspeksioon), kontrollitud isikuid ja asukohti kui ka tulemusi. Parem haldussuutlikkus aitab hinnata olukorrapilti tervikuna ja süstematiseeritult.

Migratsioonijärelevalve andmekogu aitab ebaseaduslikku rännet nii avastada kui ka ennetada ja tõkestada ning seeläbi tagada Eestis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire ja tõhusa tagasisaatmise. Andmekogu loomisega muutub PPA migratsioonijärelevalve teenuse osutamine märgatavalt: info on digiteeritud, automatiseeritud kontrolliga paraneb teenuse kvaliteet, kogutud andmed salvestatakse ühes keskkonnas, ametnikele on tagatud tööülesannete täitmist toetav ja vajalike funktsioonidega töölaud ning avaneb võimalus seni käsitsi kontrollimisele ja andmesisestusele kuluvat aega rakendada VMS-i nõuete täitmise sihistatud seireks ja reageerimisvõimekuse suurendamiseks. Seega luuakse migratsioonijärelevalve andmekoguga järelevalveametnikele töövahend, mis võimaldab teostada järelevalvet senisest tõhusamalt.

VMS-i § 297¹ lõike 2 kohaselt töödeldakse migratsioonijärelevalve andmekogu pidamise eesmärgi täitmiseks välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude kohta riiklikus järelevalves kogutud andmeid.

VMS-i § 297¹ lõike 3 kohaselt on migratsioonijärelevalve andmekogu vastutav töötleja PPA, sest andmekogusse kantavad andmed tekivad PPA-s. Andmekogu volitatud töötlejad määratakse kindlaks andmekogu põhimääruses.

VMS-i § 297¹ lõikes 4 sätestatakse volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministrile migratsioonijärelevalve andmekogu põhimääruse kehtestamiseks. Sama paragrahvi lõikes 5 loetletakse, mida andmekogu põhimääruses reguleeritakse. Põhimääruses reguleeritakse järgmist: andmekogu ametlik nimetus, andmekogu pidamise kord, andmekogusse kantavate andmete täpne koosseis, andmeandjad ja nendelt saadavad andmed, kui andmeid saadakse teistest andmekogudest, andmekogudevaheline andmevahetus, vastutava töötleja ülesanded, volitatud töötleja ja tema ülesanded, andmetele juurdepääsu ja andmete väljastamise kord ning muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused.

VMS-i § 297¹ lõikes 6 antakse üldloetelu migratsioonijärelevalve andmekogusse kantavatest andmetest. Andmekogusse kantavate andmete täpne koosseis kehtestatakse põhimääruses (VMS-i § 297¹ lg 5 p 3).

Seaduse tasemel nähakse ette ka migratsioonijärelevalve andmekogu andmete säilitamise maksimaalne tähtaeg, mis on 15 aastat. Kui andmeid on vaja säilitada alla 15 aasta, sätestatakse nende andmete säilitamise tähtaeg andmekategooriate kaupa andmekogu põhimääruses (VMS-i § 297¹ lg 7).

VMS-i § 297¹ lõike 8 kohaselt on migratsioonijärelevalve andmekogu andmed juurdepääsupiiranguga ja tunnustatud asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks.

Eelnõu §-dega 4 ja 5 muudetakse VSS-i.

Eelnõu §-des 4 ja 5 täpsustatakse VSS-is läbivalt välismaalase lahkumiskohustuse ja sissesõidukeelu kohaldamise territoriaalset ulatust, hõlmates ka nende Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumid, mis Schengeni õigustikku täielikult ei kohalda.

Välismaalase Eestist lahkuma kohustamise regulatsioon põhineb tagasisaatmisdirektiivil. Tagasisaatmisdirektiivi kohaselt peavad liikmesriigid kohustama kolmanda riigi kodanikku lahkuma oma päritolu- või transiidiriiki ja kohaldama lahkumiskohustuse täitmata jätmise korral tema suhtes sissesõidukeeldu. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste (EL) 2018/1860¹¹ ja (EL) 2018/1861¹² kohaselt tuleb kolmandate riikide kodanike lahkumiskohustuse ja sissesõidukeelu andmed kanda Schengeni infosüsteemi. Seega on tagasisaatmisotsusel ja sissesõidukeelu kohaldamise otsusel üldjuhul mõju kogu Schengeni alal, kui välismaalast vastuvõttev riik on kolmas riik.

Schengeni infosüsteemi kasutavad nii Schengeni konventsiooni liikmesriigid kui ka need Euroopa Liidu liikmesriigid, kes veel Schengeni õigustikku täielikult ei rakenda, st Bulgaaria, Horvaatia ja Rumeenia. Samas puudub Schengeni infosüsteemile juurdepääs Euroopa Liidu liikmesriikidest Küprosel ja Iirimaal. Schengeni hindamistel on Euroopa Komisjon juhtinud liikmesriikide tähelepanu sellele, et tagasisaatmisdirektiivi reguleerimisala puudutab nii Schengeni konventsiooni kui ka Euroopa Liidu liikmesriikide territooriume.

VSS-i muudatustega täpsustatakse välismaalase lahkumiskohustuse ja sissesõidukeelu kohaldamise territoriaalset ulatust, hõlmates ka nende Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumid, mis Schengeni õigustikku täielikult ei kohalda.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse seaduse jõustumise aeg.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus kasutatakse uut terminit „Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteemi riiklik keskne juurdepääsupunkt“. Termin võetakse kasutusele ETIAS-e määruse järgi. ETIAS-e riiklik keskne juurdepääsupunkt on PPA koosseisus üksus, mille kaudu taotletakse terrorismi ja muu raske kuritegevuse ennetamiseks juurdepääsu ETIAS-e kesksüsteemi andmetele. ETIAS-e riiklik keskne juurdepääsupunkt kontrollib, kas kõik tingimused juurdepääsu taotlemiseks ETIAS-e kesksüsteemi andmetele on täidetud.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu § 1 punkt 1, § 2, § 3 punkt 1 ning §-d 4 ja 5 on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Riigisiseste seaduste Euroopa Liidu õigusele vastavuse analüüs on esitatud seletuskirja kolmandas osas (eelnõu sisu ja võrdlev analüüs). Eelnõu § 1 punkt 1, § 2 ja § 3 punkt 1 on kooskõlas seletuskirja punktis 1.3 nimetatud ETIAS-e määrusega. Eelnõu §-d 4 ja 5 on seotud väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse, politsei ja piirivalve seaduse ning

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1860, Schengeni infosüsteemi kasutamise kohta ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmiseks. – [ELT L 312, 7.12.2018, lk 1–13](#).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1861, milles käsitletakse Schengeni infosüsteemi (SIS) loomist, toimimist ja kasutamist piirikontrolli valdkonnas ning millega muudetakse Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni ja määrust (EÜ) nr 1987/2006 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1987/2006. – [ELT L 312, 7.12.2018, lk 14–55](#).

riigipiiri seaduse muutmise seadusega (Schengeni *acquis*' sätete rakendamine tagasisaatmise valdkonnas) (RT I, 08.06.2022, 3) ning need on kooskõlas selle seaduse seletuskirja¹³ punktis 1.3 nimetatud Euroopa Liidu õigusaktidega.

Eelnõu koostamisel on arvestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid, mis on kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega.

6. Seaduse mõjud

6.1. ETIAS

Sihtrühm: muudatused puudutavad neid kolmandate riikide kodanikke, kes on viisanõudest vabastatud ja ületavad liikmesriigi välispiiri, ning pädevate asutuste ametnikke, eelkõige PPA ja MTA migratsioonijärelevalve ametnikke, kes teevad piirikontrolli.

6.1.1. Mõju riigi sisejulgeolekule

Eelnõuga kaasneb oluline mõju riigi siseturvalisusele, kuna ETIAS-e kesksüsteemis salvestatud andmetele juurdepääsu tagamisega antakse õiguskaitseasutustele oluline vahend võitluses terrorismi ja muu raske kuritegevusega. Sellega aidatakse kaasa nii Eesti kui ka kogu Schengeni ala sisejulgeoleku suurendamisele.

6.1.2. Mõju majandusele

6.1.2.1. Mõju turismile seoses kolmanda riigi kodaniku reisiloakohustusega

Schengeni alale sisenemise nõuded kolmandate riikide kodanikele on sätestatud Schengeni piirieskirjade artiklis 6. Kolmanda riigi kodanikul, kes ei vasta kõigile artiklis 6 sätestatud nõuetele, on keelatud siseneda liikmesriikide territooriumile, ja juhindudes Schengeni piirieskirjade artiklist 14, kohaldatakse talle välispiiril sisenemiskeeldu.

ETIAS-e määruse kohaselt lisandub nõue, et viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodanikul peab Schengeni alale sisenemiseks olema kehtiv reisiluba, mille puudumisel kohaldatakse talle sisenemiskeeldu. Schengeni alale reisida sooviv kolmanda riigi kodanik peab veebilehe või mobiilirakenduse kaudu esitama reisiloataotluse ja ootama selle kohta positiivset või negatiivset otsust. Kuna seni sellistel reisijatel reisiloa taotlemise kohustust ei olnud, on tegemist märkimisväärse muudatusega, mis nõuab neilt kohanemist ehk loa taotlemist enne kavatsetavat välispiiri ületamist.

Tasulise reisiloa taotlemise kohustus võib avaldada reisijatele negatiivset mõju, kuna nõuab neilt lisatoimingute tegemist ja nende eest tasumist. Kuna reisiloa puudumine on edaspidi sisenemiskeeldu kohaldamise alus, võib pärast ETIAS-e rakendamist suureneda piiril kohaldatud sisenemiskeeldude arv. Teisalt kaasneb ETIAS-e kasutuselevõtuga positiivne mõju, sest suureneb viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanike kindlustunne, kuna need, kellele on keeldutud reisiloa väljastamisest, ei kuluta aega ega raha Schengeni välispiirile saabumiseks. Seitsme euro suurune reisiloa lõiv on piisavalt väike ja reisiloa planeeritav kolmeaastane kehtivusaeg piisavalt pikk, et muudatus ei avalda turismile negatiivset mõju. Reisiloa taotleja seisukohast on ETIAS-e kasutamine tehtud võimalikult lihtsaks, võimaldades täita taotlus veebilehel või mobiilirakenduse kaudu, samuti ei nõua see palju aega, kuna üldjuhul saab kolmanda riigi kodanikust taotleja ETIAS-est positiivse vastuse minutite jooksul. Samuti on

¹³ [518 SE](#).

eelnõus valitud reisilõa võimalikuks pikimaks kehtivusajaks kolm aastat, mis on mugav eelkõige sagedase reisija jaoks, kuna ei ole kohustust taotleda uut reisilõa enne igat reisi.

Andmaks reisijatele aega uue Euroopa Liitu sisenemise tingimusega harjuda, on ETIAS-e määruise kohaselt nõatud ette kohustus viia läbi teavituskampaania, samuti üleminekuage kuni poolteist aastat ETIAS-e kasutuselevõttust arvates. Üleminekuaja esimesel kuuel kuul ei ole reisilõa puudumine sisenemiskeelu kohaldamise alus, vaid reisijaid teavitatakse reisilõa nõudest. Teavituskampaania läbiviimiseks koostab Euroopa Komisjon ühise teabelehe.

Seega kaasneb ETIAS-e määruisega küll negatiivne mõju, mis võib avalduda Euroopa Liidu, sealhulgas Eesti kui turismiishtkoha atraktiivsuse vähenemises, kuid sellise mõju vähendamiseks on ette nõatud erinevad kompensatsioonimeetmed.

6.1.2.2. Mõju veoettevõtjatele¹⁴ seoses lisakohustusega kontrollida kolmanda riigi kodaniku reisilõa olemasolu enne tema toimetamist Schengeni välispiirile

ETIAS-e määruises on nõatud veoettevõtjatele (edaspidi *vedaja*) ette kohustus kontrollida lisaks Schengeni konventsiooni¹⁵ kohaselt liikmesriikide territooriumile reisimiseks vajalike reisidokumentide olemasolule ka seda, kas viisanõudest vabastatud kolmanda riigi kodanikul on kehtiv reisilõa. Praeguse kohustuse kõrvalla kontrollida reisidokumentide ja seadusliku aluse (viisa) olemasolu enne kolmanda riigi kodaniku Schengeni välispiirile toimetamist on reisilõa kontroll vedajate jaoks lisatoiming. VMS-i muudatus, mis kohustab vedajat kontrollima välispiirile toimetatava kolmanda riigi kodaniku reisidokumente ja seaduslikku alust (viisat), jõustus 1. oktoobril 2013. aastal. Seega, eeldatavasti ei tohiks lisakontroll vedajatele suuri kohanemise raskusi tekitada.

Küll aga peavad vedajad selleks, et oleks võimalik reisilõa olemasolu kontrollida, tagama tehnilise valmisoleku ETIAS-e kesksüsteemist andmete pärimiseks. Selleks tuleb vedajatel arendada välja liides ja hankida tehnilised vahendid, mis võimaldavad veebis loa olemasolu kontrollida.

ETIAS-e rakendamiseega tekivad vedajatele, kes transpordivad reisijaid maismaapiiri kaudu, erinevad probleemid. Erinevalt õhu- ja merepiiri kaudu reisimisest ei ole bussi- või rongireisijatel nõutud end transpordivahendile registreerida ning piletit on võimalik hankida ka bussist või rongist, samuti tuleb reisijaid kontrollida vahepeatustes, mistõttu tekib oht jääda sõidugraafikust maha. Lisaks, arvestades, et reisilõa on elektrooniline ja seda on võimalik kontrollida üksnes veebi kaudu, võivad eelkõige bussiettevõtjatel tekkida loa olemasolu kontrollimisel probleemid mobiililevi katkestuse korral kolmandas riigis.

Pikemas perspektiivis ja reisijate mahu suurenemisel võib eeldada, et vedajatele kaasneb positiivne mõju. Transpordivahendile ei võeta enam isikut, kelle puhul ilmneksid välispiiril sisenemiskeelu kohaldamise alused, näiteks aktiivne sissesõidukeeld Schengeni infosüsteemis. Nii vähenevad vedaja kulud, mis on seotud välispiirilt tagasi saadetava välismaalase transportimisega tagasi kolmandasse riiki.

¹⁴ Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/82/EÜ veoettevõtjate kohustuse kohta edastada reisijaid käsitlevaid andmeid ([ELT L 261, 6.8.2004, lk 24–27](#)) artikli 2 punkti a kohaselt on veoettevõtja füüsilise või juriidilise isik, kelle töö on reisijate vedu õhu, mere või maismaa kaudu.

¹⁵ Konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta.

ETIAS-ega kaasneb vedajatele mõju, kuid see sõltub eelkõige välispiiri ületajate ja seadusliku sisserändevoe tendentsidest ning välispiiril toimuvatest arengutest, näiteks viisanõudest vabastatud riikidest saabuvate otselendude lisandumine või uute piiripunktide avamine, samuti tulevikus sõlmitavatest viisavabastuslepingutest.

6.1.3. Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju PPA-le seoses ETIAS-e riikliku üksuse ülesannete lisandumisega

ETIAS-e määruses on nähtud liikmesriikidele ette kohustus tagada ETIAS-e riikliku üksuse ööpäevaringne töö¹⁶. Riikliku üksuse ülesanded on reisiloataotluste lisakontroll (sealhulgas riskide hindamine), teistest liikmesriikidest saadud infopäringutele vastamine ja vajaduse korral teiste liikmesriikidega sisuliste otsuste tegemisel konsulteerimine. Lisaks peab riiklik üksus täitma keskse juurdepääsupunkti rolli.

Muudatuse mõju on oluline, kuid sõltub eelkõige välispiiri ületajate ja seadusliku sisserändevoe tendentsidest ning välispiiril toimuvatest arengutest, näiteks viisanõudest vabastatud riikidest saabuvate otselendude võimalik lisandumine, uute piiripunktide avamine või teistest liikmesriikidest saadud taotluste üle konsulteerimine, samuti tulevikus sõlmitavatest viisavabastuslepingutest, mida ei ole aga ETIAS-e rakendamise aega silmas pidades võimalik prognoosida.

6.1.4. Eelnõu rakendamisega seotud kulud

Eelnõu rakendamisega kaasnevad kulud PPA-le ja vedajatele.

Sisejulgeolekufondi välispiiride ja viisade rahastamisvahendist on e-piiride rakendamiseks ette nähtud 791 miljonit eurot, millest 480 miljonit eurot on ette nähtud riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi rakendamiseks ning ülejäänud 311 miljonit eurost 212,1 miljonit eurot kasutatakse ETIAS-e väljatöötamiseks. See katab nii Euroopa Liidu tasandi arendus- ja tegevuskulud kui ka liikmesriikide piiritaristute lõimimise kulud. Võttes aluseks hinnangud taotluste arvu kohta (umbes 40 miljonit taotlust), on Euroopa Komisjoni hinnangul ETIAS rahaliselt jätkusuutlik, kuna lõivudest saadav tulu on piisav, et katta ETIAS-e arenduskulud ja iga-aastased tegevuskulud (85 miljonit eurot aastas). Reisilõivudest saadav tulu on plaanis eraldada ETIAS-e infosüsteemi, ETIAS-e keskküsimise ja ETIAS-e riiklike üksuste püsivate tegevus- ja hoolduskulude katmiseks.

2018.–2023. aastal arendab eu-LISA välja 1) ETIAS-e kesksüsteemi; 2) ühtsel tehnilisel kirjeldusel põhineva riikliku liidese kõigi liikmesriikide tarbeks; 3) sidetaristu kesksüsteemi ja ühtsete riiklike liideste vahel, võimaldades kesksüsteemil ühenduda liikmesriikide piiritaristute ja riiklike üksustega; 4) avaliku veebilehe ja mobiilirakenduse; 5) e-posti teenuse; 6) turvalise konto teenuse; 7) võrguliidese vedajatele ning 8) tarkvara, mida keskküsimise ja riiklikud üksused kasutavad taotluste menetlemiseks. Liikmesriikidel tuli ettevalmistustega alustada 2020. aastal. Liikmesriikide riiklike üksuste IT-vahendite hankimiseks ja paigaldamiseks ning Frontexi juurde loodava keskse üksuse töötajate värbamiseks kulutab Euroopa Komisjon arendusetapis 4,2 miljonit eurot.

¹⁶ Eelnõu kohaselt nähakse konsulteerimisel Europoliga ette kohustus kasutada liikmesriikide ja Europoli vahelisi olemasolevaid sidekanaleid. Seega on otstarbekas määrata reisiloataotluste käsitsi menetlemise eest vastutavaks riiklikuks üksuseks PPA ööpäevaringi toimiv teabehaldusbüroo kontaktkeskus, millel on ka sidekanal Europoliga suhtlemiseks.

Liikmesriikide piiritaristute lõimimiseks ETIAS-ega on planeeritud kulutada 92,3 miljonit eurot. Riikliku liidese aastased ülalpidamiskulud tekivad alates ETIAS-e rakendamisest. Euroopa Komisjon on eraldanud Eestile Sisejulgeolekufondi välispiiride ja viisade instrumendist ETIAS-e liidestamiseks kesksüsteemiga ja ETIAS riikliku üksuse loomiseks 3,216 mln (100% EL toetus). Raha saab kasutada kuni 31.12.2023. Piirhalduse ja viisapoliitika rahastuseks on planeeritud perioodiks 2022-2029 ETIAS-e jätkuarendusteks 400 000 eurot ning süsteemi ülalpidamiseks ja riikliku üksuse kuludeks 1,55 mln eurot. Kuna ETIAS võetakse kasutusele pärast praeguse mitmeaastase finantsraamistiku kohaldamise lõppu, plaanitakse selle rahastamist käsitleda järgmise mitmeaastase finantsraamistiku teemalistel aruteludel.

Seega on PPA-le kaasnevad kulud eelkõige seotud riikliku üksuse ülesannete täitmise ja neid on täna teadaoleva info põhjal samuti võimalik Euroopa Liidu rahalistest vahenditest rahastada.

ETIAS-e teostatavusuuringule tuginedes väljastatakse umbes 95%-le reisiloa taotlejatest reisiluba automaatselt ETIAS-e kesksüsteemist viie minuti jooksul, 1–2% taotlustest menetletakse kesksüsteemis ja kuni 3% taotlustest edastatakse läbivaatamiseks liikmesriikidele.

Euroopa Komisjoni hinnangul kulub riiklikus üksuses ühe taotluse läbivaatamiseks keskmiselt 30 minutit. Lähtudes eeldusest, et Eesti riiklikku üksusesse edastatakse menetlemiseks kuni 160 taotlust kuus, kulub riiklikul üksusel taotluste menetlemiseks 80 tundi kuus. See maht võimaldaks lisanduvat halduskoormust paindlikult jaotada. Kuna aga praegu ei ole võimalik hinnata, kui palju taotlusi õiguskaitseasutused ETIAS-e kesksüsteemi andmetele juurdepääsuks riiklikule üksusele esitavad, ega prognoosida teistest liikmesriikidest Eesti riiklikule üksusele konsulteerimiseks edastatavate taotluste arvu ning reisilubade tühistamise ja kehtetuks tunnistamise ja vaietega seotud töömahtu, ei ole võimalik ka hinnata riiklikule üksusele ETIAS-e rakendamisega kaasnevat tegelikku töökoormust. Seetõttu tuleb lisaressursi vajadus vaadata ETIAS-e rakendamisel üle.

Vedajatele kaasnevad kulud sõltuvad eelkõige olemasolevast taristust, samuti olemasolevatest tehnilistest seadmetest, näiteks dokumendilugejad. Selleks, et vedajad saaksid reisiloa andmeid ETIAS-est otsida, saavad nad turvalise veebijaoturdepääsu eu-LISA arendatud ja hallatavale võrguliidesele, sealhulgas võimaluse kasutada mobiilseid tehnilisi lahendusi. Vedajatele kaasnevad kulud on seotud vedaja liidese väljaarendamisega, võimaldades liidestada vedajate süsteemid ETIAS-e liidese, samuti kaasnevad liidese ülalpidamiskulud. Vedajatele kaasnevate kulude suurust ei ole praegu võimalik hinnata. Eeltoodust lähtudes on vajalik edasine arutelu Euroopa Komisjoniga, et selgitada vedajatele eelnõu rakendamisega kaasneva arenduse mahtu ja sellega seotud kulusid.

6.1.5. Andmekaitsemõju

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 35 lõikes 10 on nähtud ette, et kui isikuandmete töötlemise õiguslik alus tuleneb Euroopa Liidu õigusest või vastutavale töötlejale kohaldatavast liikmesriigi õigusest ja selles õiguses on reguleeritud kõnealust konkreetset isikuandmete töötlemise toimingut või nende kogumit ning andmekaitsealane mõjuhinnang on kõnealuse õigusliku aluse vastuvõtmise raames tehtud, ei pea seda uuesti tegema. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 288 teise lõigu kohaselt on Euroopa Liidu määrus tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides. Arvestades, et Euroopa Komisjon on ETIAS-e määruse koostamisel mõju hinnanud, ei hinnata eelnõu andmekaitsemõju uuesti. Eelnõu koostajad on arvestanud, et tegemist on Euroopa Liidu infosüsteemiga, kogutavaid andmeid säilitatakse Euroopa Liidu ameti hallatavas kesksüsteemis ja ETIAS-e rakendamiseks ei ole Eesti ametiasutustel vaja koguda lisaandmeid ega neid andmekogudes säilitada. Samuti on

ETIAS-e määruses nähtud ette andmete töötlemise reeglid ja järelevalve töötlemistoimingute üle. Need sätted on piisavalt selged ja ei vaja rakendusmeetmeid Eesti õiguses.

6.2. Migratsioonijärelevalve andmekogu loomine

Eelnõuga luakse õiguslik alus migratsioonijärelevalve andmekogu asutamiseks. PPA teostab riiklikku järelevalvet välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle. Loodav andmekogu tagab paremad võimalused eespool loetletud õiguste senisest tõhusamaks rakendamiseks.

6.2.1. Mõju valitsusasutuste korraldusele

Suurenenud nõudlus välistööjõu Eestisse sissetoomise järele võib tuua kaasa Eesti tööturu kaitse mehhanismidest (palgakriteeriumi nõue, töötamiseks tähtjalise elamisloa taotlemisel Eesti Töötukassa nõue) ja tööjõumaksude tasumisest kõrvalehoidmise. Selle vältimiseks tuleb tõhustada järelevalvet tööturu kaitse mehhanismidest kinnipidamise üle, mistõttu on viimastel aastatel kasvanud PPA läbiviidavate menetluste arv. Lühiajalise töötamise registreerimise maht on viimase viie aastaga mitmekordistunud ja paralleelselt on kasvanud ka nende rikkumiste hulk, kus maksukohustuslaste registris on tuvastamata isikuid või välismaalastele ei deklareerita väljamakseid või deklareeritakse neid lühema perioodi kohta või alla kehtestatud palgakriteeriumi nõude. VMS-is sätestatud Eestis töötamise tingimuste rikkumise ja seaduses ette nähtud väiksema töötasu maksmise või selle maksmata jätmise korral jäävad täitmata maksukohustused Eesti riigi ees. Selle tulemusena õhnestatakse ausat konkurentsi ja Eesti riigil jääb saamata tulu, millest muu hulgas rahastatakse sotsiaalkindlustussüsteemi. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutuselevõtt aitab tuvastada välistööjõuga seotud rikkumisi, tagada ettevõtluskeskkonna ausam konkurents ning vähendada rände- ja maksureeglite rikkumisi.

Sihtrühm. Kavandatav muudatus mõjutab PPA-d. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutavad PPA ametnikud, kes tegelevad elamisloa- ja viisamenetluse ning migratsioonijärelevalvega, s.o kokku umbes 100 ametnikku. Sihtrühma suurus on võrreldes riigiasutuste koguarvuga väike. Võrdluseks võib välja tuua, et avalikus teenistuses töötas 2021. aastal 28 424 teenistajat. Seega on mõjutatud sihtrühma suurus väike.

Ulatus. PPA peab tagama, et välismaalased täidavad neile VMS-iga seatud tingimusi Eestis viibimiseks, töötamiseks, õppimiseks, pereelu elamiseks jms. PPA eesmärk on nii ennetada ja tõkestada ebaseaduslikku riigis viibimist ja töötamist kui ka tagada, et välismaalased kasutavad neile antud viibimisõigust eesmärgipäraselt. Praegu teostab PPA piiratud tööjõu tingimustes välismaalaste üle järelevalvet Exceli tabelite põhjal, mistõttu puudub ajakohane ja tegelik ülevaade, kas välismaalased täidavad neile seadusega seatud tingimusi. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisega kasvab PPA kui riikliku järelevalve teostaja pidev ajakohane teadlikkus ning seeläbi kiirem reageerimisvõimekus viibimisaluse tingimustele ja eesmärgile mittevastavate välismaalaste tuvastamiseks. Migratsioonijärelevalve andmekogu loomisega muutub PPA migratsioonijärelevalve teenuse osutamine märgatavalt: info on digiteeritud, automatiseeritud kontrolliga paraneb teenuse kvaliteet, kogutud andmed salvestatakse ühes keskkonnas, ametnikele on tagatud tööülesannete täitmist toetav ja vajalike funktsioonidega töölaud ning avaneb võimalus seni käsitsi kontrollimisele ja andmesisestusele kuluvat aega rakendada VMS-i nõuete täitmise sihistatud seireks ja reageerimisvõimekuse suurendamiseks. Seega saavad migratsioonijärelevalve ametnikud töövahendi, mis võimaldab teostada järelevalvet senisest tõhusamalt. Mõju ulatus on väike, sest PPA põhiülesandeid ei muudeta, vaid ta jätkab samade tööülesannete täitmist. Seega ei kaasne vajadust muudatusega kohanemiseks mõeldud tegevuste järele. Mõju on positiivne, sest migratsioonijärelevalve

andmekogu kasutusele võtmine suurendab oluliselt tehnilist võimekust teostada migratsioonijärelevalvet.

Sagedus. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna riigiasutuste ülesandeid eelnõuga ei muudeta ja migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisest tingitud võimalike tööprotsessi muudatuste mõju on ühekordne.

Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitava mõju esinemise riski ei ole. Kavandatava muudatuse tulemusel on edaspidi võimalik teostada tõhusamat migratsioonijärelevalvet ja päringud toimuvad automaatselt, mis vähendab märgatavalt PPA ametnike käsitsi tööd.

Mõju olulisus. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisega kaasneb sihtrühmale oluline positiivne mõju: tööprotsess automatiseeritakse, mis toob omakorda kaasa tõhusama migratsioonijärelevalve.

6.2.2. Mõju e-riigile

Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutuselevõtuga paraneb riigi andmete kogumise, haldamise ja vahetamise võimekus, tagatakse teiste andmekogude ja infosüsteemide koostalitlusvõime ning väheneb vajadus leida vanade süsteemide arendamiseks pidevalt lisaraha. Migratsioonijärelevalve andmekogu loomisega muutub märkimisväärselt PPA migratsioonijärelevalve teenuse osutamine: info on digiteeritud, automatiseeritud kontrolliga paraneb teenuse kvaliteet, kogutud andmed salvestatakse ühes keskkonnas, ametnikele on tagatud tööülesannete täitmist toetav ja vajalike funktsioonidega töölaud ning avaneb võimalus seni käsitsi kontrollimisele ja andmesisestusele kuluvat aega rakendada VMS-i nõuete täitmise sihistatud seireks ja reageerimisvõimekuse suurendamiseks. Praegu riigil selline andmekogu puudub ja ametnikud teevad käsitsi päringuid erinevatesse registritesse, et järelevalveks vajalikke andmeid kontrollida.

Migratsioonijärelevalve andmekogu võimaldab järelevalveametnikel teha eeltööd senisest tõhusamalt ja vältida ressursside raiskamist. Riigil on seeläbi pidev ajakohane teadlikkus ning kiirem reageerimisvõimekus viibimisaluse tingimustele ja eesmärgile mittevastavate välismaalaste tuvastamiseks. Ebaseadusliku rände ning viisade ja elamislubade väärkasutamise ennetamine ja tuvastamine aitab tagada avalikku korda ja julgeolekut ning seda, et välismaalased viibivad Eestis seaduslikult ja eesmärgipäraselt, täites seejuures kõiki kehtestatud tingimusi.

Sihtrühm. Kavandatav muudatus mõjutab välismaalasi, kelle andmeid migratsioonijärelevalve andmekogus töödeldakse. Selliseid välismaalasi on aastas umbes 100 000. 2022. aasta alguse seisuga oli Eesti rahvaarv 1 331 796. Võrreldes Eesti rahvaarvuga on mõjutatud sihtrühma suurus väike.

Ulatus. PPA eesmärk on nii ennetada ja tõkestada ebaseaduslikku riigis viibimist ja töötamist kui ka tagada, et välismaalased kasutaksid neile antud viibimisõigust eesmärgipäraselt. Praegu teostab PPA välismaalaste üle järelevalvet Exceli tabelite põhjal, mistõttu puudub ajakohane ja tegelik ülevaade, kas välismaalased täidavad neile seadusega seatud tingimusi. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisega kasvab PPA kui riikliku järelevalve teostaja pidev ajakohane teadlikkus ning seeläbi kiirem reageerimisvõimekus viibimisaluse tingimustele ja eesmärgile mittevastavate välismaalaste tuvastamiseks. Mõju ulatus sihtrühmale on väike, sest välismaalased, kelle andmeid kontrollitakse, ilmselt isegi ei taju muudatust, kuna nad ei ole teadlikud, mis viisil nende andmeid kontrollitakse. Muudatusega ei kaasne sihtrühmale kohanemisvajadust.

Sagedus. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna sihtrühma käitumist muudatus ei mõjuta. Sihtrühmale ei kaasne migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisega uusi kohustusi.

Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitava mõju esinemise riski ei ole. Pigem on mõju sihtrühmale positiivne, sest andmete kontroll on senisest kiirem.

Mõju olulisus. Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmisega ei kaasne sihtrühmale olulist mõju.

6.2.3. Andmekaitsemõju

Isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 35 sätestatud andmekaitsealane mõjuhinna on PPA-s koostamisel. Migratsioonijärelevalve andmekogus isikuandmete töötlemisele on sätestatud selged nõuded ja andmete säilitustähtajad. See tagab läbipaistvuse ja andmete töötlemise eesmärgipärasuse. Õigusaktides on seatud piirid ka vastutavale töötlejale ja need on andmesubjektile õigusaktidest teada. Migratsioonijärelevalve andmekogu loomisega tagatakse andmete suurem turvalisus ja salastatus: on kindlad nõuded andmekogule, andmete töötlemisele ja päringute logimisele.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

7.1. ETIAS

Eelnõu rakendamisega kaasnevad kulud PPA-le ja vedajatele.

Sisejulgeolekufondi välispiiride ja viisade rahastamisvahendist on e-piiride rakendamiseks ette nähtud 791 miljonit eurot, millest 480 miljonit eurot on ette nähtud riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi rakendamiseks ning ülejäänud 311 miljonit eurot 212,1 miljonit eurot kasutatakse ETIAS-e väljatöötamiseks. See katab nii Euroopa Liidu tasandi arendus- ja tegevuskulud kui ka liikmesriikide piiritaristute lõimimise kulud. Võttes aluseks hinnangud taotluste arvu kohta (umbes 40 miljonit taotlust), on Euroopa Komisjoni hinnangul ETIAS rahaliselt jätkusuutlik, kuna lõivudest saadav tulu on piisav, et katta ETIAS-e arenduskulud ja iga-aastased tegevuskulud (85 miljonit eurot aastas). Reisiloa lõivudest saadav tulu on plaanis eraldada ETIAS-e infosüsteemi, ETIAS-e kesksuse ja ETIAS-e riiklike üksuste püsivate tegevus- ja hoolduskulude katmiseks.

2018.–2023. aastal arendab eu-LISA välja 1) ETIAS-e kesksüsteemi; 2) ühtsel tehnilisel kirjeldusel põhineva riikliku liidese kõigi liikmesriikide tarbeks; 3) sidetaristu kesksüsteemi ja ühtsete riiklike liideste vahel, võimaldades kesksüsteemil ühenduda liikmesriikide piiritaristute ja riiklike üksustega; 4) avaliku veebilehe ja mobiilirakenduse; 5) e-posti teenuse; 6) turvalise konto teenuse; 7) võrguliidese vedajatele ning 8) tarkvara, mida kesksus ja riiklikud üksused kasutavad taotluste menetlemiseks. Liikmesriikidel tuleb ettevalmistustega alustada 2020. aastal. Liikmesriikide riiklike üksuste IT-vahendite hankimiseks ja paigaldamiseks ning Frontexi juurde loodava keskse üksuse töötajate värbamiseks kulutab Euroopa Komisjon arendusetapis 4,2 miljonit eurot.

Liikmesriikide piiritaristute lõimimiseks ETIAS-ega on planeeritud kulutada 92,3 miljonit eurot. Riikliku liidese aastased ülalpidamiskulud tekivad alates ETIAS-e rakendamisest. Euroopa Komisjon on eraldanud Eestile Sisejulgeolekufondi välispiiride ja viisade

instrumendist ETIAS-e liidestamiseks kesksüsteemiga ja ETIAS riikliku üksuse loomiseks 3,216 mln (100% EL toetus). Raha saab kasutada kuni 31.12.2023. aasta. Piihalduse ja viisapoliitika rahastuseks on planeeritud perioodiks 2022-2029 ETIAS-e jätkuarendusteks 400 000 eurot ning süsteemi ülalpidamiseks ja riikliku üksuse kuludeks 1,55 mln eurot. Kuna ETIAS võetakse kasutusele pärast praeguse mitmeaastase finantsraamistiku kohaldamise lõppu, plaanitakse selle rahastamist käsitleda järgmise mitmeaastase finantsraamistiku teemalistel aruteludel.

Seega on PPA-le kaasnevad kulud eelkõige seotud riikliku üksuse ülesannete täitmisega ja neid on eelnõu kohaselt samuti võimalik Euroopa Liidu rahalistest vahenditest rahastada.

ETIAS-e teostatavusuuringule tuginedes väljastatakse umbes 95%-le reisiloa taotlejatest reisiluba automaatselt ETIAS-e kesksüsteemist viie minuti jooksul, 1–2% taotlustest menetletakse keskküses ja kuni 3% taotlustest edastatakse läbivaatamiseks liikmesriikidele.

Euroopa Komisjoni hinnangul kulub riiklikus üksuses ühe taotluse läbivaatamiseks keskmiselt 30 minutit. Lähtudes eeldusest, et Eesti riiklikku üksusesse edastatakse menetlemiseks kuni 160 taotlust kuus, kulub riiklikul üksusel taotluste menetlemiseks 80 tundi kuus. See maht võimaldaks lisanduvat halduskoormust paindlikult jaotada. Kuna aga praegu ei ole võimalik hinnata, kui palju taotlusi õiguskaitseasutused ETIAS-e kesksüsteemi andmetele juurdepääsuks riiklikule üksusele esitavad, ega prognoosida teistest liikmesriikidest Eesti riiklikule üksusele konsulteerimiseks edastatavate taotluste arvu ning reisilubade tühistamise ja kehtetuks tunnistamisega seotud töömahtu, ei ole võimalik ka hinnata riiklikule üksusele ETIAS-e rakendamise kaasnevat tegelikku töökoormust. Seetõttu tuleb lisaressursi vajadus vaadata ETIAS-e rakendamisel üle.

Vedajatele kaasnevad kulud sõltuvad eelkõige olemasolevast taristust, samuti olemasolevatest tehnilistest seadmetest, näiteks dokumendilugejad. Selleks, et vedajad saaksid reisiloa andmeid ETIAS-est otsida, saavad nad turvalise veebijuurdepääsu eu-LISA arendatud ja hallatavale võrguliidesele, sealhulgas võimaluse kasutada mobiilseid tehnilisi lahendusi. Vedajatele kaasnevad kulud on seotud vedaja liidese väljaarendamisega, et võimaldada liidestada vedajate süsteemid ETIAS-e liidesele, samuti kaasnevad liidese ülalpidamiskulud. Vedajatele kaasnevate kulude suurus ei ole praegu võimalik hinnata. Eeltoodust lähtudes on vajalik edasine arutelu Euroopa Komisjoniga, et selgitada vedajatele eelnõu rakendamise kaasneva arenduse mahtu ja sellega seotud kulusid.

7.2. Migratsioonijärelevalve andmekogu

Migratsioonijärelevalve andmekogu kasutusele võtmiseks on vaja arendada infosüsteemi. Arendustööde tellija on PPA. Plaani on arendada Eesti Töötukassa, Tööinspektsiooni ja MTA infosüsteemi, et vahetada asutuste vahel andmeid välismaalaste Eestis töötamise paremaks kontrollimiseks. Arendustöid on plaanitud rahastada etapikaupa struktuurifondi rahast.

Siseministeriumi haldusalas on migratsioonijärelevalve andmekogu arendamiseks vaja 864 000 eurot, millest I etapiks on heaks kiidetud 432 000 eurot. Etapi arendustöödega on juba alustatud. Ülejäänud 432 000 eurot on taotlemisel. See summa ei sisalda Eesti Töötukassa, Tööinspektsiooni ja MTA infosüsteemide arendusi.

Tabel 4. Struktuurifondi rahast planeeritud infotehnoloogiliste arendustööde maksumus koos käibemaksuga

Arendustööd	Maksumus eurodes
Migratsioonijärelevalve moodul (edaspidi <i>MIGIS</i>), I etapp	432 000
MIGIS, II etapp	432 000
MIGIS kokku	864 000

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks muudetakse järgmisi määrusi:

- 1) siseministri 10. detsembri 2015. aasta määrus nr 71 „Viisaregistri põhimäärus“;
- 2) siseministri 18. detsembri 2015. aasta määrus nr 81 „Elamislubade ja töölubade registri põhimäärus“.

Kehtestada tuleb uus siseministri määrus, et täpsustada reisiloa andmisest keeldumise või selle kehtetuks tunnistamise või tühistamise otsuse vaidlustamise avalduse vormi ning avalduses esitatavate andmete ja avaldusele lisatavate tõendite loetelu.

Samuti tuleb siseministri määrusega kehtestada migratsioonijärelevalve andmekogu põhimäärus.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu § 1 punkt 1, § 2 ja § 3 punkt 1 jõustuvad kuupäeval, mille Euroopa Komisjon määrab ETIAS-e määruse artikli 88 lõike 1 alusel vastu võetud otsuses ETIAS-e kasutusele võtmiseks. Jõustumist ei saa siduda konkreetse kuupäevaga, sest Euroopa Komisjon ei ole veel ETIAS-e kasutusele võtmise kuupäeva otsustanud. Komisjoni otsus avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas ja Siseministeerium korraldab Riigi Teataja teavitamise. Sätted ei saa jõustuda üldises korras, sest muudatused eeldavad ETIAS-e töötamist ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides.

Eelnõu § 1 punktid 2–5 ning §-d 4 ja 5 jõustuvad üldises korras, sest kavandatud muudatused ei nõua eelnõu adressaatide tegevuse ümberkorraldamist ega üleminekuuaga.

Eelnõu § 3 punkt 2 jõustub 2023. aasta 1. jaanuaril, sest siis võetakse kasutusele migratsioonijärelevalve andmekogu.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumidele ning arvamuse avaldamiseks AKI-le, PPA-le, KAPO-le, VLA-le, MTA-le, KeA-le, prokuratuurile ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskusele.

Algatab Vabariigi Valitsus 2022

(allkirjastatud digitaalselt)